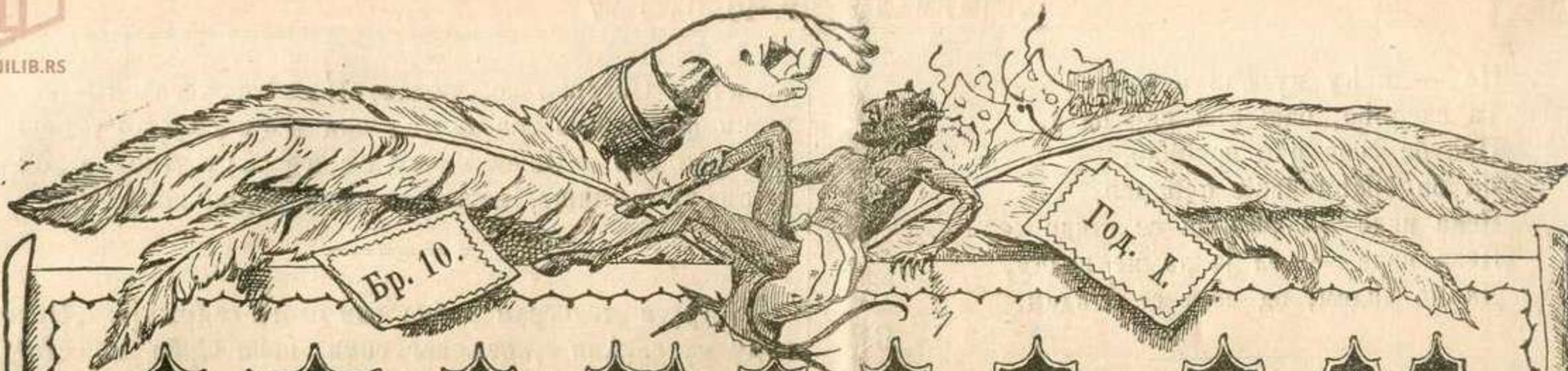

V.UNILIB.RS

СТАРМАЛИ

У Новоме Саду 10. априла 1887.

4.76

ПОДЛИСТАК.

Преко Мајевице!

Путописна цртица од др-а Казбулбуца.

Само да ме која од лепих читатељака не промени са оним славним војсковођом, који је такођер узвикнуо: „Преко Балкана!“ . . . Додуше има сличности између његовог прелаза преко Балкана и мога прелаза преко Мајевице, али има да видите и по нека мала разлика. Тако н. пр. и Паскијевић је у друштву прешао Балкан, а и ја сам имао друштва, само не беше онако велико. Даље — и Балкан се том приликом разлегао од громогласних, разностручних одјека, а и Мајевица разлегала се милозвучним, танкогласим узвицима, — само је онде била рика топова и хиљадугласно: Хура! а овде је била попевка и петорогласно: Живео! . . . Јелте да ипак има неке мале разлике? . . . Али вас уверавам, да смо нас петоро правили више ларме и вике на Мајевици, него десет козака на Балкану.

Давно ме је жеља вукла да видим Мајевицу, тог сведока свију тешкоћа, свију болова, што их наша браћа

Бошњаци вековима претрпеше, пак — али то већ иде на други лист.

Два пријатеља са својим и лепшим и бољим полови-
нама примише ме као сапутника, и једног дивног летњег
дана кренусмо се одавде (за читаоце је свеједно одакле)
преко дивних и у пуном чару летњег зеленила лежећих
пољана и брежуљака, за тамо; (за куда, и то ће вам бити
свеједно, главно је да знате, да Мајевица раставља ова
два места) . . . Обе лепе и младе госпође седеле су на
првим колима, а нас три мушкарца заузесмо (из етикеције
коју нам нова култура улева) стражња кола . . . Сунце
тек беше отскочило, да и оно проматра овај красан ко-
мад земље, преко којег наша кола весело тандркаше. Го-
спођа Милка час по час освртала се, да види, да јој се
како њен драги муж не би изгубио, дочим њена другарица,
коју сви „Неном“ звасмо, са озбиљнијим погледима насла-
ђаваше душу оном рајском панорамом, кроз коју прола-
жасмо. И моја два друга беху очарана лепотом шумског
зеленила, па и ја морао би бити слеп, кад не би видео
овај красан предео, али . . . враг да зна, некако сам нај-
радије гледао пред-а се, и лепршајући се „шлајери“ ле-
пих госпођа имали су за мене готово већу привлачну снагу
него красна околина . . . Да нисам наумио укратко опи-

сати овај мали излет, чисто би имао вољу да опишем: какав је шешир испод ког „шлајера“ био, па тек каква су красна лица испод шешира вирила. Није чудо што сам са нестрпљењем чекао, кад ће се која од њих осврнути, да нам обрати пажњу на какав леп цвет, па да им том приликом гледнем у лепе очи.

До Челића, једног малог сеоца води раван пут, за који можемо за цело данашњој влади бити благодарни; одатле се пут диже постепено све на више, док се већ не уђе у саму Мајевицу. Ако смо уживали на дојакошњем парчету равнице, то нам се груди морадоше све већма ширити неописаним миљем, што год се даље и више пењасмо у гору. Благослов божи излио се над овим комадом земље обилато, па не знаш куда ћеш пре да погледиш. Пут раван као длан води на завојицу до на врх Мајевице, а одатле исто тако доле у низину, где лежи место нашег циља. С десне стране пута уздижу се камените стене до чим свуд наоколо окружују нас зелене шуме и разна омања брдашца, — средином пак, готово испод наших ногу јуре брдски потоци, шумећи преко нагомиланог камења и жуборећи приповедају овима силу и славу творца ових рајских красота.

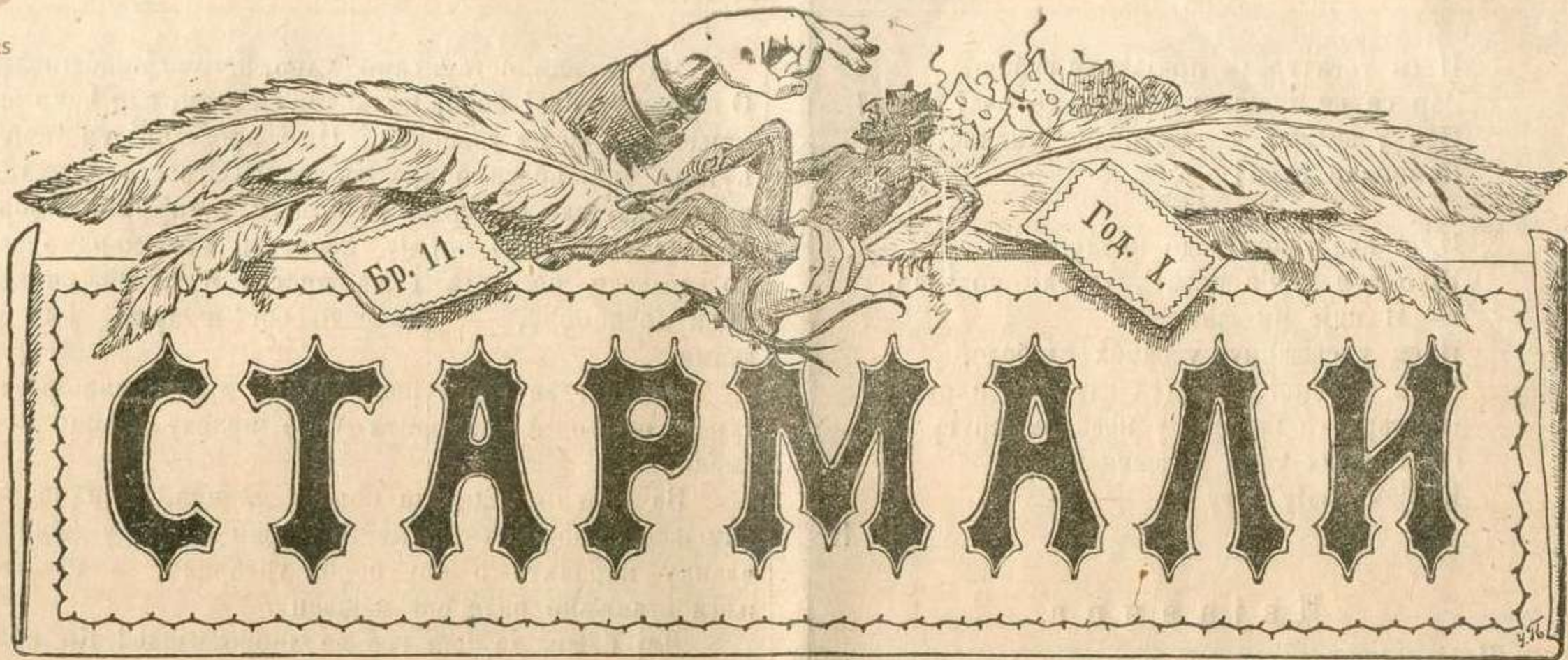
По путу налазимо гомиле сиротиње босанске како ку-

лучи, лупајући камен по цео дан, посипајући га по „тести“ да буде лепша и угледнија јер ће за кратко време овуда проћи надвојвода Албрехт, па знате, — та дабогме да знате ону причу о Потемкиновим селима, кад је Катарина велика хтела да види како јој живи сеоска сиротиња . . . Што се даље одмицасмо сунце све већма зажеже, и да мајка природа није кроз целу Мајевицу спровела разне хладне изворе, овај јадни народ морао би скапати на великој припеци, али овако видесмо сваки час у стеву уврћено парче дрвета, преко којег тече кристална вода, мелем за изнурене рањенике. Простија и једноставнија извора нисам никад видео, али ни тако добре воде нисам се напио, још од онога доба, кад боравих у светој Фрушкој Гори. — Око 10 сати бесмо код Мајевице . . . Сиђосмо се с кола јер нам жеља беше, да овде, ближе небеском своду, ужинамо, и уживамо. Кола поставимо у дебео хлад близу потока, који се овуда вијугао а ми се посадисмо без многе церемоније у зелену траву и не могосмо се довољно надисати оживљавајућег мириса из околних шума. Лепојке почеше развијати разне замотке и ја не могу ни сад да појмим, како сам са само два ока могао у један мах све и сва да видим. Божији рукосад свуд око нас, — али божији најдивнији, најсавршенији

предмети пред нама — („плајери“ и шешири давно су већ бачени), два красна створа пред нами клече, ређајући на нашу совру све што је најбоље и најкусније. Ту су вам пржени пилићи, румене шунке, суви језици, печена гуска и дрџга јој патка, сир и још ваздан ђаконија . . . а сад се помолише из канавете неке различите флаше, на чутура, на — на шта ћеш више? — Да дивне красоте, да дивних очију! — на оне лене беле ручице, како укусно намешташе ова јестива, а усташца љупко смешећи се рекоше: Хвала богу, стол је постављен! а од нас ни једно не хтеде бити јогуница, него и ми у глас повикасмо: Хвала богу! (а мени се и нехотице измаче: „и овим лепим рукама“). — Боже, боже, да красних ђаконија!

„Таблето почиње“ речиће лепо Милче и ми тако сложено почесмо кидати батакове, крила и прочитај оној хладној живини, да оваке слоге ретко где у нас Срба има. Само се мени десио мали малер — гледајући нетрептимце у црну косу госпође Милке, збунио се на левом руком очупам дебелом гусану готово половину леђа а десном завитлам велики комад шунке. Сладио сам се као онај пријан из Шашинаца, што је во времја оно купио на Митровачкој пијаци једну перцу, на је онда са хлебом присмакао. —

(Продужиће се.)

У Новоме Саду 20. априла 1887.

ПОДЛИСТАК.

Преко Мајевице!

Путописна пртица од др-а Казбулбуца.

(Наставк.)

За госпође (добар изговор) понели смо били и пива, па још како се лепо у потоку разхладило; хтедох и ја да се покажем услужан, али јест', нема врашког „штоплцигера.“ Мучио сам се и мучио, и прстима и дрветом — не иде!... Уједаред ће мој кочијаш Абдо, који је код кола седео и са другим кочијашем Хусом можда о каквом слатком проковом обећању диванисао, — скочити и рећи: Аман, што се ту толико мучиш; тресни грлић о ови камен, па готов посао, — кврц!! . . . и бога ми, морам признати, да је овај правоверни син Мухамедов био практичнији у погледу отварања пивских флаша, него ја . . . али Мухамед није ни забранио пити пиво, а још мање „шому“ (и мало је данас Мухамеданаца, који ракију не љуште, — можда би и љуску попили да није од стакла.)

Апетита смо имали да се с њиме ни једног калуђера не би стидели а чим сам погледао светле очи гараве Милке, одмах би хтео из свег гласа да новикнем: ватра! — па удри гаси! гаси! Ал су и моји другови гасили, ма да им (по изгледу) лепе наше сапутнице не правише толику ха-

лабуку у њиховом равнодушнијем срцу. — Прву здравицу написмо овом красном земном рају; за тим анђелима у том рају; за тим . . . а ко ће их све набројити! Орила се Мајавица српском песмом, разлегала се шума нашим усклицима. — — За мало па нам дође читава руља сељана, који су у близини стада своја чували или по „тести“ радили. Посматраху нас поиздаље, јер не смедоше ближе; та међу нами био је и један — господин; његова униформа застраши и сада већ и онако застрашену сиротињу, и тек на позив његов, да ступе ближе, приђе један старац ближе и упита нас, већ по обичају: како сте? — „Добро старино,“ одговорим му ја, „а ко си ти? Шта ти раде на дому?“ — „Вала и богу,“ рећиће, „само, да простиш баба нешто ми је обољела од јесенас. — Понудисмо старца да се прихвати, што он драге душе учини, па кад и он спусти две-три доле, поће и да ђаволи. — „Па шта велиш, старче,“ упитаћу га ја, „од ове две цуре, би ли ти се која допала?“ А он ће (паментнији од самог Париса) тек зажмирити на једно око, па бришући брк левим зарукављем рече: „Вала — обе!“ — Мудар старац, помислим ја у себи (јер знате да се за мисли не плаћа ништа).

Не постоја дуго, али ето низ брдо читав логор — кумова. Близу негде имали су своје чађаве палате, па како су ваљда баш разапели своје „беле шаторе“ и почели да кују каку фину бразлетну од усијаног гвожђа, — у то

чули ову нашу вреву, помислили да је овде други какав табор њихове браће, па ево их трком к нама. За час нестале оних заоставштина и стидака са наше богате софре; али ако смо ми и имали благословен апетит, наши „кумови“ имали су још у хиљаду процената благословенији. Ту се није отсецала сланина, није се бирао батак, ту се гутало и мотало све ђутуре, као што веле за оног брацу, чија је пословица била: о л е с б р а ц а р у ч а. — Сад се нађе једна кумица, од својих 80 и неколико годинаца, која се понуди да нам врача. Дај, вели, баби што на белегу; али мора бити сребрно да буде сретно. Лепој Нени рече, да ће се скоро удати, на што ова прену у смеј, а њен мужић мал' што баби не проби ребро, како ју је љубазно бокнуо. Мени рече, да ћу остати жељан до века, и да не мислим што мислим (еле од сад ћу морати мислити оно што не мислим). Гаравој Милки рече да ће још много мушких глава завртити, . . . моме пријану с десне не знам шта је рекла, јер сам онда баш скочио па зграбио једног од поштених кумова за јаку, који хтеде са једном још пуном боцом измицаузнути. Угурсуз један! — да је узео празну, ни по јада, али пуну . . . пуну! — Две три буботке, ларма, цика, дрека, и ми растерасмо цело кумство око нас.

Сироти сељани, мислећи ваљда, да ће сад ићи редом редом Рајице, па ће ред доћи и : а њих, стругнуше још пре Цигана, а са њима оде и наш добри старина. Остасмо

сами и продужисмо здравице; али сад већ нису биле тако цифрасте, шта више чини ми се, да моју здравицу о чарним очима, о бисерним зубићима и томе слично, коју сам онда отпочео, нисам ни до данас довршио, јер — јер је свако нешто друго здравио. Наше лепотице само су се смешкале, па нас храбриле да још једну испијемо, на колима, веле, разнеће то све ветар. — Али ушла нека ватруштина у главу, и ја се исповедих, да би сад врло радо скочио у ту хладну „Гњицу,“ да расхладим груди и врелу главу. — Моју исповест примише моји другови као неки предлог, са тим додатком да се вечног воспоминанија ради мало упознам са том бистром пенушавом водом (и тако је вина већ нестало), па кад већ не можемо главе, а ми бар да расхладимо ноге. Наше лепотице грохотом се насмејаше, још сувише рекоше, да ће под једним условом и саме загазити у поток, — а тај грозни услов беше, да се с и р о м а к ја, као неко сироче у овоме друштву, по даље од њих одмакнем, док оне ову хладну воду својим ножицама загреју. — Сиромак ја! — Одем дакле далеко, далеко, не знам колико корачаја, далеко, далеко, да ме нису могли видети. Али бар сам их чути могао, и кад прво цикну Милче, а за њом Нена, онда сам (и без врачаре знао) да су већ у воду загазиле, и да је вода здраво хладна. Па онда бућнуше моја два друга као какви сомови у воду. А ја „оста на путу, као камен сињи.“

Време беше да се иде даље. Срце ме заболи, кад се сетих да се морам од Мајевице растати. Ја би још дуго сакривен седео, али ме вичу и дају ми слободу, да им се смем приближити. Већ су давно лепе беле ножице биле сакривене у малим ципелицама, кад се и ја дошуњам у друштво. — Освртох се још неколико пута у мисли да је чисти извор задржао бар спомен оних нежних и снежних стопа, али брза „Гњица“ јури хладнокрвно преко глатког шљунка испирајући и последњи траг вилинске шетње по њој

Кола опет забрује. А ја да би растерао сету и меланхолију, почнем певати моју најмилију песму „Стара баба ил тараба —“. Ветар је разносио ову појетичну песму, као и маглу која ми је још у глави заостала, и опет почех бројати минуте, кад ће се наше лепојке осврнути да нас виде, јер чуле су нас врло добро.

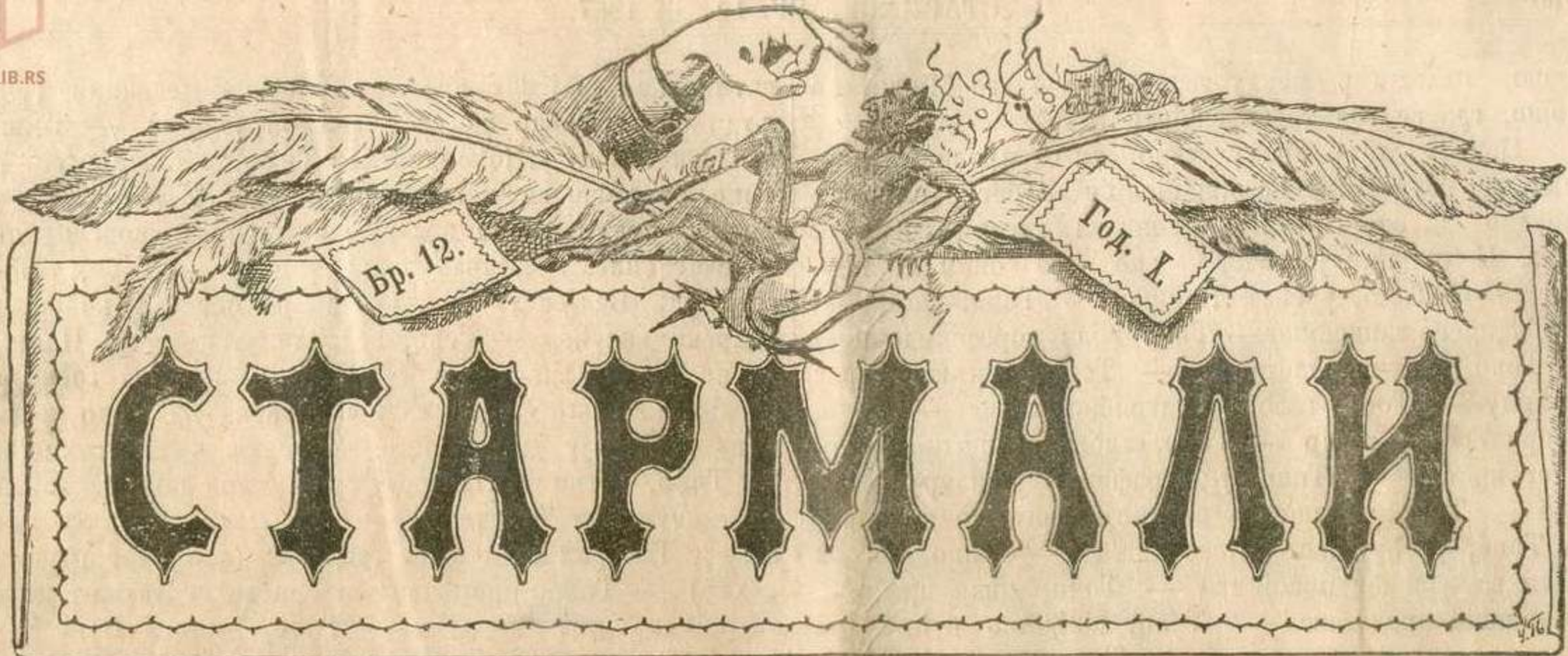
Дођосмо у Горњу Тузлу, где се по сата задржасмо, да промотримо оне куле, које означаваху, да се ту слана вода купи, односно у велико салину = сољару спроводи. Жао ми беше што баш тога дана ништа не радише и тако ми могасмо само разгледати разне справе и тачкове у чему смо се, истина бог, много разумевали, баш толико, колико и — хинески језик. Међу тим је наш Авдо отишао у цамију да се клања и да потсети Мухамеда на оне сласти, које је вернима обећао овога и онога света.

Пођосмо опет даље. Околина је свуда тако лепа, да

нам се погледи већ чисто отупеше, бар, што се мене тиче, слабо сам већ могао лени предео, него сам као какав смерни испосник гледао увек пред-а-се, ни десно ни лево. Сад се отвори пред нашим очима лепо царче равнице са великим зградама; то беше Симин Хан, где је велика салина = сољара. Сиђемо да је разгледамо и узмемо себи за вођу неког стражара финансијског, који нам показа све што је вредно да се види. Крају нашег разгледања спустимо сваки нашем вођи у његову јуначку десницу по коју ситницу, за коју не сме да зна левица и продужимо пут покрај новоотворене жељезничке пруге, која води у Долњу Тузлу. Ова варош не види се дзгод се не дође сасвим близу; давно жељах видети то место, којим се Бошњаци, и то са правом поносе. Кола наша пењаху се на једно омање брдашце, сад дођосмо на вис и петорогласно усхићено: А-а! и само нам каза да смо пред Долњом Тузлом. — Света Фрушко! свети манастир, српске задужбине! ево вам друга. — У долини, уоквирена са све четири стране високим бреговима, шумама и луговима, лежи Д. Тузла, као какав манастир у Фрушкој Гори. Варош носи на себи још стари турски тип, небројене џамије уздижу своја бела минарета, а управо пред нама поносито издиже се кубе наше православне цркве, митрополитове катедрале. — Бистра „Јала“ кривуда кроз варош као каква дугачка сребрна трака. Баш хоџа са најближе њам џамије удари

у своје кожно звоно, позивајући своје верне на молитву, а ми пред улазом у варош. Али не прођосмо ни кроз две улице, а пред нама стоји славолук, тријумфална капија, окићена и искићена не мож' лепше бити, а по врх ње виде се из далека слова „СРЕЋАН ПУТ!“ Шта је ово — помислим — зар браћа Тузлани кад кога на једној капији са: добро нам дошао! поздраве одма другу капију са: срећан тиајдац! дижу?! — Та ваљда, узао час нису то учинили у почасти мени (као дописнику „Стармаловом“)? — Но кад кроз капију прођосмо из ближе видесмо да је оно зеленило управо већ жутило, да је сваки цвет тужно оборио главу, — е па не може ништа трајати до века, чему је суђено да увене, мора да увене. Разабрали смо да је ономад кроз Тузлу прошао министар Калаји, — а ови враголани Тузлани помислим ја у себи . . . па као што знате, на мисли се, хвала богу ништа не плаћа . . . Стадосмо пред Тузланску најугледнију, али бога ми врло чађаву гостионицу кад пођосмо уз мрачне степенице у наше собе, кад прођосмо крај разних воњајућих буцака, кад угледамо наше (во времја оно кречене) собе, које нам нека мала Чивуткиња собарица као „најлепше“ хваљаше, паде ми на памет она стара пословица, коју само мало исправих: С поља још и гладац, ама унутри прави јарац.

(Свршиће се.)

У Новоме Саду 30. априла 1887.

ПОДЛИСТАК.

Преко Мајевице !

Путописна пртица од др-а Казбулбуца.

(Свршетак.)

Ни соба, коју моји леви и десни сапутници заједнички узеше (Чивуткиња се само смеши па вели: Familienzimmer) није била много лепша од черге оних наших кумова, али моја ћелија изгледала је као да је ту скоро држан тузлански вашар. Зидови овде онде причају и доказују да су били некад плаво, за тим зелено, па онда жуто и, бог свети зна још како омазани. Читаве генерације оставиле су овде свој траг. Патос није био баш глудака као асфалт, али није био баш ни као тузланска калдрма. Жалостан поглед бацам на мој злеуди кревет са његовом вопросителном превлаком, и кад се сетих, да ја треба целу ноћ на овим нашећим душецима, сам самцит да пробавим (они поред мене бар нису сами, па се имају коме тужити и јадати), — онда помислих у себи . . . али срећа што се ни у Тузли на мисли још ништа не плаћа. — У то ће Чивутка турити нос кроз отшкринута врата и развући дебеле усне: „Is was gefällig?“ — Не знам од куда се брже боље прекрстих и повиках: Буди бог с нама! а Чивутка се поплаши па стругне напоље. — Мало

после сиђосмо сви у кавану, која има више ћошкова него столова, а више столова него гостију. Пођемо кроз варош, и кад вам кажем да смо за 2—3 сата све видели, што се видети има, онда ће те знати, да Тузла само са свога дивног положаја толико вреди. Наумилисмо и сутра овде остати, јер до места нашега циља немамо више далеко. После вечере, која ми је на онакав ручак изгледала као постан пасуљ после каквог прасенцета, зажеле лепотице наше (или управо њихове) да почину, те се тако упутимо опет к нашем „грандхотелу“ и преко мрачних степеница једва напипасмо своје собе. „Лаку ноћ!“ рекоше ми моја два сапутника; „Лаку благу ноћ!“ рекоше ми и обе сапутнице; и ја сам њима нешто промрмљао, руковасмо се, пак је разиђосмо во своја си. — Одвише сам добро провео на Мајевици, а да би после онака дана а у оваком кокошињаку могао мира наћи. Ја иначе нисам превртљив човек ал ове ноћи превртао сам се као чиков. Да се не бојох пробудити своје суседе (управо сулеге) толико би пута викнуо: Ох Тузло, Тузло, баш је ту зло! Тешио сам се само помишљу: можда је ту зло само мени, а другима, који су се навикнули, можда је сасвим обично. Така утеха може велике духове и да утеши, али ја сам једва чекао да сване (ал то једва чекају и други Бошњаци, па ма како да им је добро). Ал ко чека дочека, — чим је нешто малчице

светлости завирило кроз мој прозорчић а ја зазвоним тако горопадно, да је чак слуга доле чуо, и ево га уплахирен пита, шта је за бога, да није ватра? Ја рекох ни: јесте, ни није, већ заисках да ми брзо донесе два крчага воде, да сперем са очију мучно неспавање.

„Добро јутро! Јесте ли слатко спавали?“ запита ме (уvek и у подне, и у вече, и у јутру весела) гђа Милка. А Нена додаде: Можда сте и хркали, али ми нисмо чули, јер смо спавали као заклани.

— О, да како, да како! — почнем ја да дипломатисахем (т. ј. да лажем), чим сам лего с места сам заспао.

— Сан је лажа! прискочи једна од њих (не знам која).

— Није ни јава увек истина! — тиме хтедох ја да доскочим). Мужеви су то наше дипломатисање (пуштајући дим од цигаре кроз нос) радо слушали, мило им је било што им драге супружнице и пре вруштука умеју да покажу свежину свога доброг расположења.

Опет разгледасмо варош, — државне нове зграде, леп парак у официрској касини, угледно уређене баште у тако названим „војничким баракама“, док звоно не огласи службу божију. Уђемо у свети храм и нађемо га прилично — празна; а то нас веома изненади, јер држасмо, да ће народ црквенији бити у месту, где је владичина столица. Међу тим сетим се на Карловце и помислим у себи . . .

ни у цркви се још не носи тас за мисли, — макар да сам овде видео и четир таса.) — Ручасмо у некој „рестаурацији“, коју нећу да описујем, јер сам још од јуче мало уморен. Јело беше прилично, ни рачун није [био велики, кад се сетим да смо имали и „тафелмузику“, коју су нам три мала Француза вештачки отцикала, не обзирући се на мргођење наших лепотица.

После подне одосмо на „Пашин извор (Струговник)“ — дивно местанце у подножју једног високог брда, — пуног миомира, и пуног — добра пива и кусних залогаја. Позабависмо се и отале се упутисмо пешице преко брда, да обиђемо још и мајдан углени и нову циглану. Ово су све државне установе и добро су уређене а вели се да и добар приход доносе (ко верује не плаћа ништа, ко не верује платиће грош).

Ако је ко једва чекао да овај мој путопис завршим, јављам му радосну вест, да ћу му жељу таки испунити. „Преко Мајевике“ смо прешли а више ни у наслову не стоји.

После подне опростим се срдечно са мојим драгим сапутницима. Дошло време да се растанемо. Они ће натраг кући, а ја ћу даље кроз Босну поносну. Дуго сам их пратио очима, а кад ми се из очију изгубише, седох и ја самац на своја кола и викнух: „Терај, Абдо!“